

MAASTIKE VÄÄRTUSTAMINE JA REKREATIIVNE KASUTAMINE

Teema „Matsalu Rahvuspark. Pärändmaastikud – niidud“

Projekt 2012 - 2014

Tartu Kutsehariduskeskuse turismiosakond 2014

**Kogemuslik õppematerjal turismiõppijale
ja loodusturismi huvilisele**

VÄÄRTUSLIKUD MAASTIKUD MEIE ÜMBER

Iga ajastu on maastikku muutnud. Kuni 20. sajandi keskpaigani on siinne elanik maastikuga oskuslikult sobitunud ja võtnud loodusest parasjagu, ilma elurikkust muutmata. Nii kujunes välja Eestile omane maastikumuster, mida me pärandmaastikuks nimetame ja ideaalmaastikuks kutsume.

KAS TEAD, ET...

+ **Eestis on 17 Ramsari ala**, kokku 304,778 ha (23.07.2014). Ramsari konventsioon tunnustab neid kaitsealasid, kus märgalad on säilitatud ning nende kasutamine on jätkusuutlik.

+ **Ramsari konventsioon** (1971) on vanim rahvusvaheline looduskaitselepe rahvusvahelise tähtsusega märgalade, eriti veelindude elupaikade kohta. Eesti ratifitseeris Ramsari konventsiooni 20. oktoobril 1993. Märgalad on olulised biosfääri ökoloogilise tasakaalu säilimisel.

+ **2. veebruar on rahvusvaheline märgalade päev**. Seda tähistatakse alates 1997.a ning eesmärgiks on Ramsari konventsiooni põhimõtete laialdane edendamine. Näiteks, 2012.a. olid tegevused ja sündmused keskendunud aastateemale „Märgalad ja turism“ 2014.a.teema on „Märgalad ja põllumajandus“

Kasutatud materjalid:

1. <http://www.natura2000.envir.ee/?nodeid=43&lang=et>
2. <http://www.keskkonnaamet.ee/?lang=matsa>
3. <http://www.ramsar.org/pdf/sitelist.pdf>
4. http://www.ramsar.org/cda/en/ramsar-activities-wwds-wwd2014index/main/ramsar/1-63-78%5E26287_4000_0__

MARSRUUT ÕPPEREISIKS LÄÄNE-EESTI MAASTIKEL MATSALUS

Tartu- Keemu (linnuvaatlus) - Salevere
Salumägi (matk) - Ranna rantšo (külastus,
lõuna, ratsutamine) -Suitsu matkarada/Viita
puisniit (matk) – paadisõit Suitsu/Kasari jõel
ja Penijõel – Metsküla – Kunila (tedrevaatlus)
– Puhtulaid (matk) – Matsalu Rahvuspargi kes-
kus Penijõel (haridusprogramm) – kanuumatk
Kasari jõel - Tartu

Ööbimisvõimalus: Metsküla koolimajas

Toitlustamine:
välitoitlustus kaasa võetud supiga, soe
toit lähedal asuvates toitlustuskohtades/
koolisööklates

TEGEVUSTEKS PLANEERITUD AEG:

1. Linnuvaatlus – **1 tund**
2. Matk Salevere Salumäel – **1 tund**
3. Rantšo külastamine, lõuna ja ratsutamine –
1,5 tundi
4. Matk Suitsu matkarajal /Viita puisniidul –
1,5 tundi
5. Paadisõit Suitsu/Kasari jõel ja Penijõel –
2 tundi
6. Tedrevaatlus – **1,5 tundi**
7. Matk Puhtulaiul – **1 tund**
8. Haridusprogramm Matsalu Rahvuspargi
keskuses Penijõel - **1 tund**
9. Kanuumatk Kasari jõel - **3 tundi**

ÜLESANDED ENNE REISI

ÜLESANNE 1

Kanna marsruut Regio kontuurkaardile, mille saad kopeerida lingilt:

www.regio.ee/static/body/files/44.eesti_haldus.pdf

ÜLESANNE 2

Leia vahemaad punktide vahel ja märgi need kontuurkaardi pöördele. Vajalikku infot leiad:

www.maps.google.com

www.viamichelin.com

<https://eteenindus.mnt.ee/maantee.jsf>

ÜLESANNE 3

Koosta eraldi dokumendina reisikava 2-päevaseks reisiks Lääne-Eesti maastikel, peamiselt Matsalu Rahvuspargis. Arvesta välja sõiduks, tegevusteks ning söögipausideks kuluv aeg.

ÜLESANNE 4 / TASK 4

Match the proper English terms from the word bank with the Estonian terms below.

TOPOGRAAFIA

TOPOGRAPHY

coast, coastline, esker ridge, relief, plain, plateau, kame field, karst feature, lowland, depression, drumlin field, East European Plain

Ida-Euroopa lauskmaa-

karstinähtus-

klint (murrutusastang)–

klint, sea terrace, limestone cliff

JÄTK:

ÜLESANDED ENNE REISI

kõrgustik -	height or: upland
kuhjekõrgustik-	accumulative height
kulutuskõrgustik-	flat-topped bedrock upland
kuppelmägi-	hillock
kõrgustik-	height or upland
lavamaa-	
liivakivipaljand-	sandstone denudation
madalik-	
mõhn-	kame
mõhnastik-	
nõgu-	
oos-	esker
oosistik-	
pankrannik -	limestone cliff, klint, sea terrace
pinnamood-	
rannajoon-	
rannik-	
tasandik-	
voor-	drumlin
voorestik-	
ürgorg-	primeval valley
sood ja rabid -	

ÜLESANNE 5 / TASK 5

Read the text about the topography of Estonia and fill in the blanks with the words of the previous task and with the facts you know. For understanding the Introduction, please remember a few more terms:

maismaa-	terrestrial area(s)
varv (suve- ja talvekihist koosnev settekiht liustikuesistes jääjärvedes); ka: viirsavi (paljudest üksteise peal asetsevatest varvidest sete)-	varved clays and sands

JÄTK:

ÜLESANDED ENNE REISI

TOPOGRAPHY OF ESTONIA

About 12 000 years ago, most of Estonia was covered by the Baltic Ice Lake. About 7000 years ago, the predecessor of the Baltic Sea, the Litorina Sea, covered the coastal areas of the present northern and western Estonia. As the ice margin retreated, the uplands of Estonia, including the Pandivere, Haanja, Otepää and Sakala heights became free from ice as terrestrial areas. The lowlands, however, were abraded. The deposition of thin sequences of varved clays and sands in lowlands made the surface topography even flatter. The topography after the Ice Age (or: the Glacial Era) is very different from that before the Ice Age. A slow but constant land rise in the long course of years had shaped, and is still shaping the relief of Estonia.

Geographically, Estonia is a part of the (1).....
Estonia has a long (2) of nearly 4000 km that is intended by bays, inlets and peninsulas. The coastline in the North is famous for its (3)
....., or the Estonian klint which is a part of the Baltic klint. The highest rise of 55 m asl can be seen at Ontika, North-East Estonia. There are about 1500 islands, isles and islets in Estonia. The four biggest islands are (4)....., and in the West. The (5) of Estonia features flat region in the North and rolling hilly landscape in the South.

One can find:

- (6) and drumlin fields in Central Estonia;
- (7) in the North and West as well as around the big lakes of Peipsi and Võrtsjärv;
- karst area in Central North;
- (8), (9), sandstone denudations and primeval valleys in the South;
- mire deposits all over Estonia.

The most outstanding (10) is the Tuhala Witch Well that starts „boiling“, or running over when there are flood periods in spring or autumn. We can say that Estonia is famous for its well-preserved (11) and The most popular swamp in Estonia is Soomaa (Swampland) which is the National Park in South-West Estonia, also the European Pan Park. The highest peak in Estonia as well as in the Baltic states is Suur Munamägi (Great Egg Hill) in South Estonia, (12)..... m asl. In Estonia there are many rivers and lakes. The longest river is the (13)..... river in South-East Estonia (162 km). The second longest is the (14) river in South-West (144 km), and the third longest is the

JÄTK:

ÜLESANDED ENNE REISI

(15) river in Central Estonia(135 km). The most well-known old waterway is the Emajõgi river (Mother`s river) of (16)..... km in South-East Estonia. Most of the rivers are less than 100 km long.

The largest lake is lake Peipsi in East Estonia, shared with Russia as a border lake. With its area of 3570 km² it is the (17)..... biggest lake in Europe. Other large lakes are lake Võrtsjärv in the South and lake Saadjärv in Central-East. The lakes in Estonia are rather shallow, especially lake Võrtsjärv (avg. depth 2.8 m, the deepest spot 6 m). The deepest lake is Rõuge Suurjärv (Big Lake of Rõuge) with the average depth of 11.9 m and the deepest spot of 38 m. A number of small lakes are hidden in the hollows between the hillocks or drumlins in South, Central and East Estonia.

(Source: www.estonica.org, <http://www.eea.europa.eu>)

ÜLESANNE 6

Täida tabel kahe maastikupiirkonna võrdlemiseks.

KAGU-EESTI JA LÄÄNE-EESTI MAASTIKE VÕRDLUS

	OTEPÄÄ JA HAANJA KÕR- GUSTIK	LÄÄNE-EESTI MADALIK
ALUSPÕHJA KIVIMID (LADESTU)		
PINNAMOOD		
KÕRGEMATE RELJEEFIVORMIDE ABSOLUUTNE KÕRGUS		

JÄTK:

ÜLESANDED ENNE REISI

	OTEPÄÄ JA HAANJA KÕR- GUSTIK	LÄÄNE-EESTI MADALIK
VEESTIK (JÕGEDEVÕRK, JÄRVED)		
MÄRGALAD		
KLIIMA (KESKMISED TEMPERAT- UURID, SADEMETE HULK, LUMIKATTE PAKSUS)		
TAIMKATE (ISELOOMULIKUD KOOSLUSED)		
LOOMASTIK		
ASULASTIK		

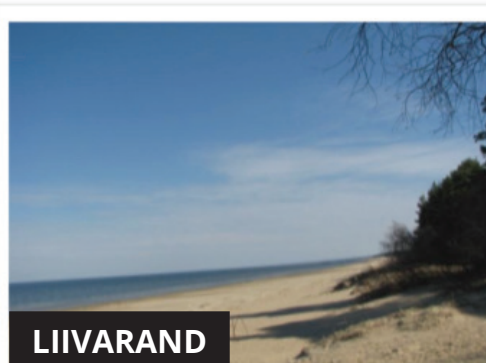
ÜLESANDED REISI AJAL

ÜLESANNE 7

Märgi piltide juurde paigad, kus Sa nimetatud rannatüüpi oled näinud.

LÄÄNE-EESTI MADALIKU RANDADE JA RANNAJOONE ERIPÄRA

1. Rannajoone pikkus Lääne-Eesti madaliku piires onkm.
2. Missugused rannatüübid on Lääne-Eesti madalikul esindatud?

JÄTK:

ÜLESANDED REISI AJAL

ÜLESANNE 8

Iseloomusta Eesti pärandmaastikke – niite – ja nende asukaid

MATSALU RAHVUSPARGI LOODUSVÄÄRTUSED

Lääne-Eesti madaliku looduse kõige uuritum osa on Matsalu laht ja selle ümbrus: Väinameri ja selle umbes 50 saart ja laidu, Matsalu lahe roostik, rannaniidud ja metsad, lahte suubuvad jõed ja lamminiidud nende kallastel, puisniidud ning sinne elurikkus.

Tänu inimese ja looduse koostööle on aastatuhandete jooksul välja kujunenud poollooduslikud ehk pärandkooslused – rannaniidud, luhad, puisniidud ja puiskarjamaad, mille säilimine on tänaseks ohtu sattunud.

1. ISELOOMUSTA MATSALU NIITUSID:

RANNANIIDUD

ELUSTIK JA ÜLDISELOOMUSTUS	HOOLDAMINE	OHUD

JÄTK:

ÜLESANDED REISI AJAL

LUHAD EHK LUHANIIDUD EHK LAMMINIIDUD

ELUSTIK JA ÜLDISELOOMUSTUS	HOOLDAMINE	OHUD

PUISNIIDUD JA PUISKARJAMAAD

ELUSTIK JA ÜLDISELOOMUSTUS	HOOLDAMINE	OHUD

SPIKKER:

Taimestiku suur liigirikkus, suur produktiivsus, taimkatte lopsakus, linnustikule oluline elupaik, roostumine, kulustumine, võsastumine, lage ja madalmurune, niitmine, karjatamine, hobused, lehmad, lambad, regulaarne üleujutus, sooldunud pinnas, niiske pinnas, traditsiooniline maakasutus, niitmine ja karjatamine, võsa raiumine, puude harvendamine, käpaliste jm haruldaste taimede rohkus, sarapuude rohkus, tamme jt laialehiste puuliikide esinemine, rändlindude puhke- ja toitumisala, haudelindude pesitsusala, niidurüdi, tutkas, kiivitaja, suurkoovitaja, punajalg-tilder, mustsaba-vigle, valgepõsk-lagle, hallhani, suur laukhani, rabahani, sookurg, hüüp, roo-loorkull, rohunepp, naaskelnokk, rukkirääk, jutttselgärnkonn, pesitsuslompide rajamine...

JÄTK:

ÜLESANDED REISI AJAL

2. ISELOOMUSTA KOLME NIITUDE ELANIKKU

ÜLESANDED PEALE REISI

ÜLESANNE 9

Tee kokkuvõtte Matsalu Rahvusparkis nähtu kohta.

MATSALU RAHVUSPARGI KÜLASTUSKORRALDUS

1. Kus asub Matsalu Rahvusparki looduskeskus ja missugust informatsiooni saab sealsest RMK teabepunktist?

2. Missuguseid võimalusi on puhkajatele ja loodusturistidele loodud erinevate loodusväärtustega tutvumiseks? (Vastused külastuse baasil).

Ettepanekud rekreatiivsete võimaluste parandamiseks.

MATSALU LAHE VEESTIK JA ROOSTIK:	
JÕED:	
NIIDUD:	

JÄTK:

ÜLESANDED PEALE REISI

GEOLOOGILISED VAATAMISVÄÄRSUSED	
PÄRANDIKULTUURIOBJEKTID	

MATSALU RAHVUSPARGI AJALUGU JA PÄRANDKULTUUR

Matsalu Rahvuspargis on tähelepanu pööratud ka pärandkultuuri ja ajaloomälestiste uurimisele, säilitamisele ja tutvustamisele.

1. Kirjelda kahte reisel nähtud/külastatud/kuuldud pärandkultuuriobjekti, ajaloolist kohta, kuuldud lugu või legendi.

Spikker:

Salevere Silmaveeallikas, Salevere Salumägi, Näärikivid, heinaküün, võrgukuurid, lootsik, mälestusmärk Friedrich Schillerile ...

JÄTK:

ÜLESANDED PEALE REISI

ÜLESANNE 10 / TASK 10

Study the e-learning object about our natural heritage landscapes – meadows.

Write down most important points to introduce the meadows to nature tourists.

http://e-ope.khk.ee/oo/2011/natural_heritage/index.html

ÜLESANNE 11 / TASK 11

Study the vocabulary below about the West Estonian landscapes. Tick the words and expressions which are completely new to you. Study the new vocabulary.

aluspõhja kivimid -	bedrock
ladestu -	system (a succession of bedrock layers)
pinnamood -	relief
absoluutne kõrgus -	absolute height (distance from sea level to the peak)
ümp (üle merepinna) -	asl (above sea level)
veestik -	water bodies
märgalad -	wetlands
keskmised temperatuurid -	average (avg) temperatures
sademete hulk -	amount of precipitation
lumikatte paksus -	depth of snow cover
taimkate -	vegetation; flora
iseloomulikud kooslused -	characteristic natural communities
loomastik -	fauna
asulastik (linna- ja maa-asulad) -	human settlements (urban and rural settlements)
möllirand -	silt shore
pankrand -	coastal escarpment
kruusa-veeristikurand -	shingly shore
moreenrand -	till shore
liivarand. .	sandy shore, beach
roostik -	reedbed

JÄTK:

ÜLESANDED PEALE REISI

rannaniidud -	coastal meadows
lamminiidud e. luhaniidud e. luhad -	floodplain meadows, floodplains
puisniidud -	wooded meadows
elurikkus -	biodiversity
liigirikkus -	rich variety of species
hooldamine -	maintenance
niitmine -	scything
karjatamine -	grazing (livestock)
võsa raiumine -	bush clearing
puude harvendamine -	tree felling
rändlindude puhke- ja toitumisala -	stopover and feeding area for migratory birds
haudelindude pesitsusala -	nesting area for hatching birds
niidurüdi (soorüdi alamliik)-	dunlin / <i>Calidris alpina</i>
tutkas -	ruff / <i>Philmachus pugnax</i>
kiivitaja -	lapwing / <i>Vanellus vanellus</i>
suurkoovitaja -	curlew / <i>Numenius arquata</i>
punajalg-tilder -	redshank / <i>Tringa totanus</i>
mustsaba-vigle -	black-tailed godwit / <i>Limosa limosa</i>
valgepõsk-lagle -	barnacle goose / <i>Branta leucopsis</i>
hallhani -	greylag goose / <i>Anser anser</i>
suur laukhani -	greater white-fronted goose / <i>Anser albifrons</i>
rabahani -	bean goose / <i>Anser fabalis</i>
sookurg -	crane / <i>Grus grus</i>
hüüp -	bittern / <i>Botaurus stellaris</i>
roo-loorkull -	marsh harrier / <i>Circus aeruginosus</i>
rohunepp -	great snipe / <i>Gallinago media</i>
naaskelnokk -	(pied) avocet / <i>Recurvirostra avosetta</i>
rukkirääk -	corncrake / <i>Crex crex</i>
jutttselgkärnkonn e. kõre -	natterjack toad / <i>Epidalea calamita</i>
pärandkultuuriobjektid -	natural heritage sites
külastuskorraldus -	visitor management

JÄTK:

ÜLESANDED PEALE REISI

ÜLESANNE 12 / TASK 12

Give a presentation on the West Estonian landscapes and options for active leisure. Use the appropriate vocabulary from the previous tasks, and photos from the Photo Bank.

KKK – KOLM KOKKUVÕTVAT KÜSIMUST

1. Mis on Salevere salumägi geoloogiliselt?

2. Mis on Puhtulaiu nimes varesti?

3. Kui suur % Eestist on looduskaitse all?